

**Академија за судии и јавни обвинители
Павел Шатев**

**ОНЛАЈН
СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:**

„Закон за укажувачи“

Софка Пејовска Дојчиновска

Член

Државна комисија за спречување на
корупцијата

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

▶ СПРЕЧУВАЊЕ И БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА

Интегритет

- ▶ Поимот интегритет стана еден од најчесто употребуваните термини кога станува збор за спречување на корупцијата
- ▶ Тој поим во својата суштина значи :

Целовитост, комплетност, чесност, етичност, моралност

и л и

која е формулата за интегритет

Интегритет = одговорност/отчетност + компетентност + етика

- корупција

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ Интегритет
- ▶ Институционален / личен

Институционален - збир на сите политики, стандарди и процедури воспоставени во една организација/институција кои ја зајакнуваат нејзината отпорност кон корупцијата и го намалуваат ризикот од коруптивно однесување од страна на одредени нејзини вработени

и л и

отпорност кон корупција

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ Личен интегритет
- ▶ На лично ниво интегритетот значи поседување на знаења и вештини, но и личен етички капацитет, решителност и професионалност да се почитуваат воспоставените правила и процедури и секогаш да се работи во полза на јавниот интерес, да се одбегнува можниот судир на интереси и да не се создаваат не се создаваат негативни услови и околности во работната и приватна средина

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ Нормативно уредување на заштитата на укажувачите како дел од системот на интегритет
- ▶ Градење на антикорупциското законодавство во Република Северна Македонија
- ▶ Корпус на антикорупциски закони

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ КОНВЕНЦИЈАТА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈА (UNCAS)
- ▶ Член 8: Со цел борба против корупцијата, секоја држава страна ќе промовира, меѓу другото, интегритет, чесност и одговорност на службените лица , во согласност со основните принципи на нејзиниот правен систем;
- ▶ Примена на кодексите и нормите на однесување, заради коректно, чесно и соодветно вршење на јавните функции;
- ▶ Мерки и системи кои можат да им помогнат на службените лица да пријават на надлежните органи дела на корупција кои ги забележале при вршењето на нивните функции;
- ▶ Механизми за спречување на судирот на интереси;
- ▶ Дисциплински и други мерки против службените лица кои ги прекршуваат кодексите и нормите;

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

ЗАШТИТА НА УКАЖУВАЧИТЕ

Зошто заштита на укажувачите?

- ▶ затоа што укажувачите имаат многу значајна улога во откривањето на корупцијата, злоупотребите, измаамите и другите незаконитеи постапувања кои ја загрозуваат безбедноста, здравјето, човековите права, воопшто владеењето на правото во земјата.

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ЗАКОН ЗА ЗАШТИТА НА УКАЖУВАЧИТЕ

- ▶ Донесен во ноември 2015 година, а во примена од 18.03.2016 година
- ▶ Измени и дополнување направени во февруари 2018 година
  - Правилник за заштитено внатрешно пријавување во јавниот сектор
  - Правилник за заштитено надворешно пријавување во приватниот сектор
  - Правилник за заштитено надворешно пријавување

ШТО СЕ УРЕДУВА СО ЗАКОНОТ ?

- ▶ Со Законот за заштита на укажувачите се уредува заштитеното пријавување, правата на укажувачите, како постапувањето и обврските на институциите, односно правните лица, во врска со заштитеното пријавување и обезбедување на заштита на укажувачите;

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ШТО СЕ ПОДРАЗБИРА ПОД ЗАШТИТЕНО ПРИЈАВУВАЊЕ ?

- ▶ Тоа е пријавување со кое се пренесува разумно сомневање или сознание дека е извршено, се врши или е веројатно дека ќе се изврши казниво или друго незаконито или недозволиво постапување со кое се повредува или загрозува јавниот интерес.

ЈАВЕН ИНТЕРЕС

- ▶ Во најширока смисла ги опфаќа темелните вредности на општеството, а во смисла на овој закон
- ▶ Заштита на основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати со меѓународното право и утврдени со Уставот, спречување на ризиците за здравјето, одбраната и безбедноста, заштитата на животната средина и на природата, заштитата на сопственоста и слободата на пазарот и претприемаштвото, владеење на правото и спречување на криминалот и корупцијата
- ▶ (член 8 од Уставот на Република Северна Македонија)

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

КОЈ МОЖЕ ДА БИДЕ УКАЖУВАЧ :

- ▶ лице кое има засновано работен однос на неопределено или определено време во институцијата или правното лице за каде пријавува;
- ▶ кандидат за вработување, кандидат за волонтер или практикант во институцијата или правното лице за каде пријавува;
- ▶ лице, кое во моментот е или бил волонтер или практикант во институцијата, односно правното лице за каде пријавува;
- ▶ лице кое по било кој основ е или било ангажирано за извршување на Рбота од институцијата, односно правното лице за каде пријавува;
- ▶ лице кое по било кој основ е или било во деловен однос или друг однос на соработка со институцијата или правното лице за каде пријавува;
- ▶ лице кое користи или користело услуги во институцијата односно правното лице од јавниот или приватниот сектор за каде пријавува,

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ЛИЦАТА ШТО МОЖАТ ДА БИДАТ УКАЖУВАЧИ ТРЕБА ДА ЗНААТ

- ▶ Укажувањето треба да биде со добра намера и разумно уверување во времето на пријавувањето, дека информациите содржани во пријавата се вистинити
- ▶ Укажувачот ова не е должен да го докажува!!

ЗЛОУПОТРЕБА НА ПРИЈАВУВАЊЕТО ОД УКАЖУВАЧОТ

- ▶ СВЕСНО ПРИЈАВУВАЊЕ НЕВИСТИНИТИНИТИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ФИЗИЧКО ИЛИ ПРАВНО ЛИЦЕ СО ЦЕЛ ПРЕДИЗВИКУВАЊЕ ШТЕТНИ ПОСЛЕДИЦИ ЗА ИСТОТ
- ▶ ЗЛОУПОТРЕБА НА ПРИЈАВУВАЊЕТО НА УКАЖУВАЧОТ Е И ДОКОЛКУ СО ДОЛЖНО ВНИМАНИЕ И СВЕСНО, ДО СТЕПЕН ДО КОЈ ТОА ГО ДОЗВОЛУВААТ ОКОЛНОСТИТЕ, НЕ ПРОВЕРИЛ ДАЛИ ТИЕ СЕ ТОЧНИ И ВЕРОДОСТОЈНИ
- ▶ СО УТВРДУВАЊЕТО НА ЗЛОУПОТРЕБАТА СЕ ГУБИ ЗАШТИТАТА
- ▶ ДОКОЛКУ СО ВАКВАТА ЗЛОУПОТРЕБА НА ПРИЈАВУВАЊЕТО НАСТАНЕ ШТЕТА ЗА ПРИЈАВЕНИОТ, ТОА Е ОСНОВ ЗА ПОВЕДУВАЊЕ НА ПОСТАПКА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ОДГОВОРНОСТ

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

КОИ ВИДОВИ НА ЗАШТИТЕНО ПРИЈАВУВАЊЕ ПОСТОЈАТ?

- ▶ Заштитено внатрешно пријавување;
- ▶ Заштитено надворешно пријавување, и
- ▶ Заштитено јавно пријавување;

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ЗАШТИТЕНО ВНАТРЕШНО ПРИЈАВУВАЊЕ

- ▶ укажувачот врши во институцијата, односно правното лице, за каде има сомневање или сознание дека е извршено, се врши или ќе се изврши казниво дело, или друго незаконито или недозволиво постапување со кое се повредува или загрозува јавниот интерес;

КАЈ КОГО СЕ ВРШИ ПРИЈАВУВАЊЕТО ?

- ▶ Кај овластеното лице за прием на пријави од укажувачи, а тоа е лицето кое во институцијата односно правното лице е овластено од неговиот претпоставен да постапува по пријавите од укажувачите

Ако претпоставениот, односно раководното лице не овласти лице за прием на пријави - тогаш тоа само, по сила на закон, ја презема улогата на овластено лице

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ЗАШТИТА НА ИДЕНТИТЕТОТ И ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ НА УКАЖУВАЧОТ

- ▶ ИМПЕРАТИВ НА ЗАКОНСКОТО УРЕДУВАЊЕ НА ЗАШТИТАТА НА УКАЖУВАЧИТЕ Е ЗАШТИТА НА ИДЕНТИТЕТО И ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ НА УКАЖУВАЧОТ
- ▶ ОТКРИВАЊЕТО, ИЛИ ОЛЕСНУВАЊЕТО НА ОТКРИВАЊЕТО НА ИДЕНТИТЕТОТ Е ЗАБРАНЕТО СО ЗАКОНОТ
- ▶ ОБВРСКАТА ЗА ЗАШТИТЕ НА ИДЕНТИТЕТО Е НА ОБЛАСТЕНОТО ЛИЦЕ ЗА ПРИЕМ НА ПРИЈАВИ

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ЗАШТИТА НА УКАЖУВАЧОТ

- ▶ ОБВРСКА ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ЗАШТИТАТА ИМА ИНСТИТУЦИЈАТА ИЛИ ПРАВНОТ ЛИЦЕ КАДЕ И ИЗВРШЕНО ПРИЈАВУВАЊЕТО СО ПРЕЗЕМАЊЕ НА ДЕЈСВИЈА ДА СЕ СПРЕЧИ ПОВРЕДА НА ПРАВАТА:
- ▶ ОД РАБОТЕН ОДНОС ИЛИ БИЛО КОЕ ДРУГО ПРАВО, И ВОЗДРЖУВАЊЕ ОД ДЕЈСВИЈА СО КОИ СЕ ПОВРЕДУВА ИЛИ ЗАГРОЗУВА БИЛО КОЕ ПРАВО НА УКАЖУВАЧОТ ЗАРАДИ ИЗВРШЕНОТО ПРИЈАВУВАЊЕ

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ЗАШТИТЕНО НАДВОРЕШНО ПРИЈАВУВАЊЕ

Укажувачот може да изврши надворешно пријавување
доколку:

- ▶ пријавувањето, посредно или непосредно, е насочено против раководното лице во институцијата или правното лице за каде пријавува;
- ▶ ако укажувачот во врска со пријавувањето што го направил во институцијата или правното лице за каде што пријавува, не добил информација за преземени мерки во законски утврдениот рок;
- ▶ или не се преземени мерки,
- ▶ или пак не е задоволен од постапувањето,
- ▶ или што би го направил во институцијата или правното лице за каде пријавува ќе предизвика штетни последици по него или нему блиските лица;

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

КАДЕ МОЖЕ ДА СЕ НАПРАВИ НАДВОРЕШНОТО ПРИЈАВУВАЊЕ:

- ▶ ВО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ;
- ▶ НАДЛЕЖНОТО ЈАВНО ОБВИНИТЕЛСТВО,
- ▶ ДРЖАВНАТА КОМИСИЈА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА;
- ▶ НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ; И
- ▶ ДРУГИ НАДЛЕЖНИ ИНСТИТУЦИИ

ШТО ПРАВИ ОРГАНОТ КАДЕ Е ИЗВРШЕНО НАДВОРЕШНО ПРИЈАВУВАЊЕ:

ПОСТАПУВА СОГЛАСНО Правилникот за заштитено надворешно пријавување

- ▶ а тоа значи: најнапред проценува дали е надлежен да постапува во врска со пријавувањето, и доколку оцени дека не е го доставува до друг надлежен орган, за што го известува укажувачот;
- ▶ во целост се придржува кон обврските за заштита на идентитетот на укажувачот и задолжително го известуваат за исходот од постапката;

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ЗАШТИТЕНО НАДВОРЕШНО ПРИЈАВУВАЊЕ

- ▶ Согласно законот, заштитеното јавно пријавување се врши со правење јавно достапни информации во врска со сознание дека е извршено, се извршува или е веројатно дека ќе се изврши казниво дело со кое се повредува или загрозува животот на укажувачот и нему блиско лице, здравјето на луѓето, безбедноста, животната средина, штети од големи размери, односно ако постои непосредна опасност од уништување на докази
- ▶ Но укажувачот треба да знае - заштитен може да биде само доколку претходно извршил заштитено внатрешно пријавување, односно заштитено надворешно пријавување
- ▶ Особено треба да внимава и да ја почитува презумпцијата на невиност, да го почитува правото на заштита на личните податоци и да внимава да не загрозува водење на судска постапка

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ДОКОЛКУ НЕ БИДЕ ОБЕЗБЕДЕНА ОВАА ЗАШТИТА, А УКАЖУВАЧОТ ТРПИ ПОСЛЕДИЦИ - ЗАКОНОТ ПРЕДВИДУВА:

УКАЖУВАЧОТ ОВА ВЕДНАШ МОЖЕ ДА ГО ПРИЈАВИ ВО:

- ▶ ДРЖАВНАТА КОМИСИЈА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА;
- ▶ НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ;
- ▶ ИНСПЕКЦИСКИОТ СОВЕТ;
- ▶ МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ И
- ▶ ЈАВНОТО ОБВИНИТЕЛСТВО

ОВИЕ ИНСТИТУЦИИ СЕ ДОЛЖНИ ДА ПОСТАПАТ БЕЗОДЛАГАЊЕ - бараат од надлежните институции односно правни лица да дадат информации, да преземат мерки и да престане со повредата на правата на укажувачот

- ▶ Ако повредата на правата на укажувачот продолжат, овие органи се должни без одлагање да преземат радикални чекори и тоа:
  - да покренат иницијатива за поведување на кривична постапка, односно иницијатива за поведување постапка пред надлежен орган за разрешување, распоредување, сменување или
  - примена на други мерки на одговорност на избрани или именувани лица, службени лица или одговорни лица во јавни претпријатија или други правни лица што располагаат со државен капитал

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

ДОКОЛКУ ПРЕТХОДНОТО НЕ ДАДЕ ЕФЕКТ, ОДНОСНО ПРАВАТА НА УКАЖУВАЧОТ
БИДАТ ПОВРЕДЕНИ ЗАКОНОТ ПРЕДВИДУВА

▶ СУДСКА ЗАШТИТА!

а се остварува со тужба пред надлежен суд со која се бара:

- Утврдување дека е преземено штетно дејствие или е повредено право заради укажување;
- Забрана за вршење на штетно дејствие или повреда на право и повторување на штетно дејствие или повредување на право;
- Поништување на акт со кој е извршено штетното дејствие или повреда на право;
- Осттранување на последиците од штетното дејствие или повреда на право;
- Надоместок на материјална и нематеријална штета

ОВАА ПОСТАПКА ПРЕД НАДЛЕЖНИОТ СУД Е ИТНА

НИШТАВНОСТ НА ОДРЕДБИТЕ ВО ДОГОВОРИ И АКТИ И НАДОМЕСТ НА ШТЕТА

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ КОИ СЕ ОБВРСКИТЕ НА СУБЈЕКТИТЕ ОД ЈАВНИОТ И ПРИВАТНИОТ СЕКТОР ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА НА УКАЖУВАЧИТЕ
- ▶ Примена на Правилникот за заштитено внатрешно пријавување во јавниот сектор;
- ▶ Правилоникот за насоките за донесување на внатрешни акти за заштитено внатрешно пријавување

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ Назначување на овластено лице за прием на пријави од укажувачи
- ▶ Да е вработено на раководно место
- ▶ Да има завршено високо образование
- ▶ Да поседува безбедносен сертификат со степен потребен за пристап до класифицирани информации
- ▶ Да има работно искуство во постапување по пријави, односно претставки, работа со странки, вршење надзор, преземање истражни односно инспекциски дејствија, вршење ревизија или внатрешна контрола или друго работно искуство во вршењето на должности во доверливост, добивање и испраќање податоци до други институции и упатување странки
- ▶ Оваа обврска мора да ја исполни раководното лице - во спротивно смиот - согласно законот - е лице овластено за прием на пријави
- ▶ Податоците за овластеното лице се објавуваат на сајтот на институцијата и се доставуваат до ДКСК

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА: „Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ УСЛОВИ ШТО ТРЕБА ДА БИДАТ ОБЕЗБЕДЕНИ ЗА ОВЛАСТЕНОТО ЛИЦЕ
- ▶ ПРОСТОР ЗА РАБОТА ПОГОДЕН ЗА ПРИЕМ НА СТРАНКИ
- ▶ СПЕЦИЈАЛЕН КОМПЈУТЕР ОБЕЗБЕДЕН СО ЕДИНСТВЕНО КОРИСНИЧКО ИМЕ ПОЗНАТО САМО НА ОВЛАСТЕНОТО ЛИЦЕ, СО ИНТЕРНЕТ КОНЕКЦИЈА И ПОСЕБНО ЕЛЕКТРОНСКО САНДАЧЕ И ЛОЗИНКА ПОЗНАТА САМО НА ОВЛАСТЕНОТО ЛИЦЕ
- ▶ ПОСЕБЕН ПРИЕМЕН ШТЕМБИЛ
- ▶ ПОСЕБЕН ДЕЛОВОДНИК
- ▶ ПОСЕБНО ПОШТЕНСКО САНДАЧЕ
- ▶ ПОСЕБНА ТЕЛЕФОНСКА ЛИНИЈА
- ▶ ДОКУМЕНТЕРЕН ОРМАН ЗА БЕЗБЕДНО ЧУВАЊЕ НА ПРИМЕНИТЕ ПРИЈАВИ, ЗАПИСНИЦИТЕ, ПРИМЕНИТЕ И СОЗДАДЕНИТЕ ДОКУМЕНТИ И ДРУГИ МАТЕРИЈАЛИ ВО ВРСКА СО ЗАШТИТЕНОТО ПРИЈАВУВАЊЕ, ПОСЕБНИОТ ДЕЛОВОДНИК И ШТЕМБИЛ, И
- ▶ ДРУГА ОПРЕМА ЗА ПРИМЕНА НА ТЕХНИЧКИТЕ И ОРГАНИЗАЦИСКИ МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ И ДРУГИ ПОДАТОЦИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА УКАЖУВАЧИТЕ И НА ПРИЈАВИ, А ПРЕДВИД ПРОПИСИТЕ ЗА ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ И ПРОПИСИ ЗА ЗАШТИТА НА КЛАСИФИЦИРАНИТЕ ИНФОРМАЦИИ

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

▶ АКТИВНОСТИ НА ДКСК

- примена на законот
- подигање на јавната свест за воспоставување на системот за заштита на укажувачите

ОНЛАЈН СОВЕТУВАЊЕ НА ТЕМА:
„Закон за заштита на укажувачи“

- ▶ Активностите се бројни и се одвиваат континуирано
- ▶ кампањи
- ▶ водич за вработените во јавниот сектор
- ▶ обуки
- ▶ софтвер за заштитено укажување

Прашања, сугестии или дискусија?

Софка Пејовска Дојчиновска
Член на ДКСК